

Otvoreno pismo profesoru J. Hanelu povodom njegova članka u „Radu jugoslavenske akademije“ XXXII. knjizi, 175 str. naštampanoga.

Štovani kolego! U Tvom zanimivom članku „kritički pogled na djela o slavenskom pravu“ u „Radu jugosl. akademije“ naštampanom, koji sam članak sa zadovoljstvom pročitao, opetuješ sud g. H. Zybla (Heinrich von Siebel), izrečeni u djelu „o postanku vlade kraljevske kod Germanâ“, povladjujući Ewersu iztraživanja na polju staroga ruskoga prava a kudeći iztraživanja Palackoga i moja; hvališ dalje razmatranja Repla (Roepell) o starom českom i poljskom pravu, ne priznajući, da je učeni Repel (Roepell) sve, što kod njega hvališ, uzeo od Lelevela i od mene.

Nu nehotice pohvalio je Zybel onu istu radnju, koju je bio skudio neznajući joj za postanak, govoreć, da u njoj vlada velik metež u opisivanju prava raznih granâ velikoga i vrlo razgranjenoga naroda slavenskoga.

O njegovom baš djelu „o postanku kraljeva germanskih“ može se pravom kazati, da ondje ima velika metež (eine grossartige Verwirrung aller stämme *Germaniens* und *Zeiten* — upotrebio sam iste njegove riječi). Slavenska načela monarkične vlade pomiešana sa načeli Teutonâ, prouzročila su taj metež, kao što u obće barem polovica toga, što njemački učenjaci, neizuzam niti Jakova Grimma, iztiču kao pravo njemačko, nije pravo njemačko već slavensko.

Buduć i ti velecijenjeni moj družo akademičkoga društva, kojemu smo oba članovi; buduć i Ti krivo tvrdiš, što je Zybel tvrdio: to se nadam, da mi nećeš zamjeriti, ako Ti kažem, da nepravimaš pojam o mojih radnjah oko razjasnjenja zakonarstvâ slavenskih, koje sam radnje od 1820 g. sve do dana današnjega poduzeo bio.

Oglašujući putem štampe prvo izdanje (u četiri svezkâ 1832—5. g.) kazao sam, da shvaćam rad svoj samo kao temeljnu osnovu velike slike, o kojoj ću, ako Bog zdravlja dade i okolnosti budu prijazne, raditi i revno nastojati oko toga, da ne samo sliku onu podpunoma izvedem, već i misao iztaknem, koja ju oživotvori.

Dvadesetgodišnjim radom (1835—65. g.) podje mi sbilja za rukom predočiti javnosti tu sliku, u šest svezakâ, naloživši savkoliki napor u tu svrhu, da joj bude i perspektiva i kolorit savršen.

Skladnost slike te harmonija pojedinih njezih česti zahtievala je, da se predoči, što ima u njoj izvorna u okviru što širjem. Ova okolnost dala je povod dopunjkom toga djela, koji izlaze pod naslovom „Dopeñnienia i Przeglady“ (dopunjeci, obzori).

Onim prvim je zadaćom, razlagati obširno, o čem se je u kratkosti govorilo u drugom i četvrtom svezku; potonjim pako, učiniti isto za treći i peti svezak. Dopunjakâ imade do sada u dviuh člancih, treći upravo je predan štampi, o četvrtom pako sada radim. Obzora izašao je jedan članak, drugi je već gotov, a o trećem radim. U svih radi se osobito o pravu narodâ predkarpatičkih; Čehâ, Poljakâ, Rusâ, te iz zakarpatičkih, Srbâ i Hrvatâ.

U kratko ću ovdje i sadržaj njihov spomenuti. Dopunjak prvi, izašli 1872. g., sadržaje razmatranje obijuh plemenâ Teutonâ i Swewâ u pravnom obziru, te se ondje razlaže odnošaj Poljakâ, Čehâ i Rusâ pram ovim plemenam. Dopunjak treći, pružajući izprave o djelu „Starodawne prawa polskiego pomniki“ od A. Z. Helela obradjenom, razmatra osobito običajno slavensko-poljsko pravo, kako ga sada poznajemo na temelju prije malo doba u Elbingenu poznatoga staronjemačkoga od g. 1140—60 kao što i g. 1410—60.

G. 1874. predao sam Krakovskoj akademiji znanosti osobno moje pismo o tom spomeniku.

Drugi dopunjak, obuzimajući poviest seljakâ u Poljskoj, obzirom na istu poviest i kod drugih Slavenâ, izašao je 1875. g. Četvrti pako, koji će izaći, govorit će o stališu gradjanskom. Oba ova stališa razmatrao sam sa trostrukoga gledišta, naime političkoga, socijalnoga i ekonomičkoga. Ekonomički odnošaj seljakâ temelji se izključivo na poljodjelstvu, gradjanâ pako predočuje se osobito u obrtu u stolicah, gradovih i trgovištih od najstarije doba sve do dana današnjega, kako se očituje u rukotvorinah, tvornicah i trgovini.

Sve što sam kazao u „Obzorih“, tiče se najnovijega zakonarstva Slavenâ, obradivanjem kojega požurili su se Poljaci već 1780. g. dakle jošte prije nego se je pokazao pruski Landrecht, austrijski zakonik (Gesetzbuch) i francezki kodex; al njihov „zbiór praw sadowych“ (Tako su nazvali Poljaci svoj kodex), nije sbog političkih uzrokâ dobio valjanosti. Za Poljaci sledi Rusija sa sistematičkim uredjenjem svojih pravâ u XV. svezkih (Swód zakonow rossij-